

ΕΛΛΑΔΑ 2017: ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Συνοπτική Παρουσίαση

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και η λατρεία επιτρέπεται ελεύθερα, με κάποιους περιορισμούς. Επίσης, το Σύνταγμα δέχεται την Ελληνική Ορθόδοξη Θρησκεία ως την «επικρατούσα θρησκεία». Η νομοθεσία απαγορεύει αδικήματα κατά της «θρησκευτικής ειρήνης», μεταξύ των οποίων η κακόβουλη βλασφημία και η καθύβριση θρησκευμάτων, τα οποία τιμωρούνται με ποινές φυλάκισης έως δύο έτη. Η κυβέρνηση συνέχισε να εφαρμόζει τους νόμους περί κακόβουλης βλασφημίας, γεγονός που οδήγησε στη σύλληψη τουλάχιστον πέντε πολιτών σε τέσσερις ξεχωριστές υποθέσεις. Το Σύνταγμα απαγορεύει τον προσηλυτισμό και καμία θρησκευτική λειτουργία δεν επιτρέπεται να «διαταράσσει τη δημόσια τάξη ή να προσβάλλει τα χρηστά ήθη». Τουλάχιστον 28 διαφορετικές θρησκευτικές κοινότητες έχουν αποκτήσει αναγνώριση και νομική υπόσταση βάσει διάφορων νόμων και ένας νόμος του 2014 περιγράφει τις διαδικασίες για να αποκτήσουν επίσημη αναγνώριση άλλες ομάδες. Οι θρησκευτικές ομάδες χωρίς νομική αναγνώριση είναι σε θέση να λειτουργούν, αλλά ενδέχεται να αντιμετωπίζουν διοικητικές δυσκολίες και πρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις. Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία και, σε μικρότερο βαθμό, η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και η Καθολική Εκκλησία απολαμβάνουν κάποια κρατικά προνόμια που δεν είναι διαθέσιμα σε άλλες θρησκευτικές κοινότητες. Ένα δικαστήριο χορήγησε νομική αναγνώριση στην Αιθιοπική Ορθόδοξη Χριστιανική κοινότητα. Η κυβέρνηση χορήγησε για πρώτη φορά άδεια προκειμένου μια πολυθεϊστική κοινότητα να λειτουργήσει ευκτήριο οίκο. Ορισμένα μέλη της Μουσουλμανικής κοινότητας της Θράκης αντιτάχθηκαν στον κρατικό διορισμό μουφτήδων, υποστηρίζοντας την εκλογή τους από την κοινότητα. Η κυβέρνηση τροποποίησε μια σειρά νόμων προκειμένου α) να επιτραπεί στους ιδιώτες και τις δημοτικές αρχές να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση αδειών για τη λειτουργία αποτεφρωτηρίων για εκείνους των οποίων οι θρησκευτικές πεποιθήσεις δεν επιτρέπουν τον ενταφιασμό στα ελληνικά κοιμητήρια, β) να επιτραπεί στους Μουσουλμάνους μαθητές στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να απουσιάζουν από το σχολείο κατά τις ισλαμικές θρησκευτικές διακοπές και γ) να συσταθεί μια επιτροπή διαχείρισης για ένα τέμενος στην Αθήνα. Ο νόμος επίσης επέτρεψε στους απογόνους αποβιωσάντων Ελλήνων Εβραίων που γεννήθηκαν στη χώρα πριν από τις 9 Μαΐου 1945 να

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

αποκτήσουν Ελληνική υπηκοότητα. Η κυβέρνηση βελτίωσε τη διαδικασία για τροποποιήσεις τεμενών στη Θράκη. Οι Μάρτυρες του Ιεχωβά ανέφεραν ότι η κυβέρνηση δεν ενέκρινε τα αιτήματά τους να απαλλαγούν από τη στρατιωτική θητεία σε αρκετές περιπτώσεις. Η ποινική δίκη 69 μελών και υποστηρικτών του πολιτικού κόμματος της Χρυσής Αυγής (ΧΑ), το οποίο θεωρείται ευρέως αντισημιτικό και αντιμουσουλμανικό, συνεχίστηκε. Κατηγορήθηκαν για πολλαπλές επιθέσεις, μεταξύ των οποίων αρκετές εναντίον Μουσουλμάνων μεταναστών, από το 2011 έως το 2014. Τα μέλη της ΧΑ στο κοινοβούλιο συνέχισαν να κάνουν αντισημιτικά και αντιμουσουλμανικά σχόλια. Η κυβέρνηση εξακολούθησε να χρηματοδοτεί εκπαιδευτικά προγράμματα για το Ολοκαύτωμα και να τιμά τη μνήμη των Ελλήνων θυμάτων του Ολοκαυτώματος.

Τα μέσα ενημέρωσης συνέχισαν να κάνουν αναφορές σε περιστατικά αντισημιτικών και αντιμουσουλμανικών διακρίσεων και ρητορικής μίσους, συμπεριλαμβανομένων κάποιων που απευθύνονταν σε μετανάστες. Μάρτυρες του Ιεχωβά συνέχισαν να αναφέρουν περιστατικά διακρίσεων από ορισμένους ιδιώτες, την ώρα που κήρυτταν ή διένειμαν ενημερωτικό υλικό στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις. Υπήρξαν αναφορές για βανδαλισμούς εναντίον θρησκευτικών ιδιοκτησιών, συμπεριλαμβανομένων μνημείων του Ολοκαυτώματος και της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας. Η αστυνομία ξεκίνησε έρευνες και έκανε κάποιες συλλήψεις. Ωστόσο, ο εισαγγελέας δεν είχε απαγγείλει κατηγορίες για τις υποθέσεις αυτές μέχρι το τέλος του έτους.

Ο Πρέσβης των ΗΠΑ, αξιωματούχοι των ΗΠΑ που επισκέφθηκαν τη χώρα και άλλοι εκπρόσωποι της πρεσβείας και του προξενείου συναντήθηκαν με αξιωματούχους και εκπροσώπους του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, συμπεριλαμβανομένων του Υπουργού Παιδείας και του Γενικού Γραμματέα Θρησκευμάτων. Επιβεβαίωσαν ότι οι κοινότητες των μειονοτήτων μπορούσαν να αιτηθούν και να ιδρύσουν οίκους λατρείας, ενημερώθηκαν για τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες που επηρεάζουν τη Μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη και τους μετανάστες και εξέφρασαν ανησυχία για τις αντισημιτικές και αντιμουσουλμανικές πράξεις και ρητορικές. Αξιωματούχοι της πρεσβείας συναντήθηκαν επίσης με τον Αρχιεπίσκοπο της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας και άλλους Μητροπολίτες, καθώς και με μέλη από τις κοινότητες των Μουσουλμάνων, των Εβραίων, των Καθολικών, των Μπαχάι, της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των τελευταίων ημερών (Μορμόνοι) και των Μαρτύρων του Ιεχωβά, για να

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

προάγουν τη θρησκευτική ανοχή και να ενθαρρύνουν τον διάλογο μεταξύ θρησκειών. Η πρεσβεία χρηματοδότησε τη συμμετοχή δύο ατόμων σε ένα πρόγραμμα διεθνών ανταλλαγών σχετικά με την ενσωμάτωση μεταναστών από μειονοτικές ομάδες και την ανοχή απέναντί τους. Η πρεσβεία προώθησε τη θρησκευτική ανοχή μέσω των παρατηρήσεων που έκανε ο Πρέσβης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, συμπεριλαμβανομένων των παρατηρήσεών του στη Διάσκεψη για τον Θρησκευτικό Πλουραλισμό και την Ειρηνική Συνύπαρξη στη Μέση Ανατολή.

Ενότητα I. Θρησκευτική Δημογραφία

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ υπολογίζει ότι ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 10,8 εκατομμύρια (εκτίμηση Ιουλίου 2017), από τα οποία υπολογίζει ότι το 98% είναι Ελληνορθόδοξοι Χριστιανοί, το 1,3% Μουσουλμάνοι και το 0,7% ανήκει σε άλλες θρησκείες. Σύμφωνα με μία ελληνική δημοσκοπική εταιρεία του ιδιωτικού τομέα, την Kappa Research, το 2015, το 81,4% του πληθυσμού αυτοπροσδιορίζονταν ως Ελληνορθόδοξοι, το 2,9% ως μέλη άλλων θρησκευτικών ομάδων και το 14,7% ως άθεοι.

Οι Μουσουλμάνοι συγκροτούν έναν αριθμό διακριτών κοινοτήτων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, και περίπου 100.000-120.000 άτομα που διαβιούν στη Θράκη και κατάγονται από την επίσημα αναγνωρισμένη, από τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, Μουσουλμανική μειονότητα. Σύμφωνα με τοπικούς θρησκευτικούς ηγέτες και ακτιβιστές για τα δικαιώματα των μεταναστών, περίπου 150.000 Μουσουλμάνοι μετανάστες και ξένοι εργάτες από τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, τη Νότια Ασία, τη Νοτιοανατολική Ασία, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική εξακολουθούσαν να κατοικούν κυρίως στην Αθήνα και στα περίχωρα αυτής, συγκροτώντας ομάδες ανάλογα με τη χώρα προέλευσής τους. Επιπλέον, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκτιμά ότι περίπου 49.000 πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο που έφθασαν πρόσφατα παρέμειναν στη χώρα στο τέλος του έτους – κυρίως από χώρες όπου οι Μουσουλμάνοι αποτελούν την πλειοψηφία.

Άλλες θρησκευτικές κοινότητες αναφέρουν ότι τα μέλη τους, όλα μαζί, αντιπροσωπεύουν το 3% έως 5% του πληθυσμού. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι Ορθόδοξοι Παλαισημερολογίτες, οι άθεοι και οι αγνωστικιστές, οι Ρωμαιοκαθολικοί, οι Προτεστάντες, οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, οι Εβραίοι,

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

οι οπαδοί αρχαίων ελληνικών πολυθεϊστικών θρησκειών, οι Σαϊεντολόγοι, οι Μπαχάι, τα μέλη της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών (Μορμόνοι), οι Σιχ, οι Αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας, οι Βουδιστές και τα μέλη της Διεθνούς Ενώσεως για τη Συνειδητοποίηση του Κρίσνα (λάτρεις του Χάρε Κρίσνα).

Ενότητα 2. Σεβασμός της Ελευθερίας του Θρησκευματος από το Κράτος

Νομικό Πλαίσιο

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει την Ελληνορθόδοξη Θρησκεία ως την «επικρατούσα θρησκεία», αναφέρει ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και επιτρέπει ελεύθερα τη λατρεία, υπό την προστασία του νόμου, με κάποιους περιορισμούς. Το Σύνταγμα απαγορεύει τον προσηλυτισμό και καμία θρησκευτική λειτουργία δεν επιτρέπεται να «διαταράσσει τη δημόσια τάξη ή να προσβάλλει τα χρηστά ήθη». Το Σύνταγμα επιτρέπει στους εισαγγελείς να κατάσχουν έντυπα που προσβάλλουν τον Χριστιανισμό ή άλλες «γνωστές θρησκείες». Η νομοθεσία απαγορεύει αδικήματα κατά της «θρησκευτικής ειρήνης», συμπεριλαμβανομένων της κακόβουλης βλασφημίας και της καθύβρισης θρησκευμάτων, τα οποία τιμωρούνται με ποινές φυλάκισης έως δύο έτη. Οι υποθέσεις κακόβουλης βλασφημίας δικάζονται από αστικά και ποινικά δικαστήρια. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, ένας από τους στόχους της δημόσιας παιδείας είναι η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των πολιτών. Οι Ελληνορθόδοξοι ιερείς και οι διορισμένοι από την κυβέρνηση μουφτήδες και ιμάμηδες στη Θράκη λαμβάνουν τους μισθούς τους από την ελληνική πολιτεία, αλλά δεν θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι.

Το Σύνταγμα ορίζει ότι οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις έναντι του κράτους, όπως και οι λειτουργοί της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας. Αναφέρει επίσης ότι κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, η Εβραϊκή κοινότητα και η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης αναγνωρίζονται, επί πολλά έτη, ως επίσημα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα. Η Καθολική Εκκλησία, η Αγγλικανική Εκκλησία, δύο Ευαγγελικές Χριστιανικές ομάδες και η Αιθιοπική Ορθόδοξη Εκκλησία, η Κοπτορθόδοξη Εκκλησία, η Εκκλησία των Ορθόδοξων Αρμενίων και η Ορθόδοξη Εκκλησία των Ασσυρίων αναγνωρίστηκαν αυτόματα ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα με νόμο του 2014. Ο ίδιος νόμος προβλέπει επίσης διαδικασία με την οποία και άλλες ομάδες μπορούν να ζητήσουν να αναγνωριστούν ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα αστικού δικαίου. Η διαδικασία αναγνώρισης περιλαμβάνει την υποβολή αίτησης στο αρμόδιο αστικό δικαστήριο, την κατάθεση εγγράφων που αποδεικνύουν ότι η ομάδα έχει τελετουργικές πράξεις φανερές στο κοινό, χωρίς κρυφά δόγματα, την υποβολή ενός καταλόγου με 300 υπογραφές μελών που δεν συμμετέχουν σε άλλες θρησκευτικές ομάδες, αποδείξεις ότι υπάρχει θρησκευτικός λειτουργός, ο οποίος βρίσκεται νόμιμα στη χώρα και διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα, και ότι οι πρακτικές της ομάδας δεν συνιστούν απειλή για τη δημόσια τάξη. Από τη στιγμή που το αστικό δικαστήριο αναγνωρίσει την ομάδα, αποστέλλει γνωστοποίηση στη Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων.

Όταν μία θρησκευτική ομάδα αποκτήσει νομικό καθεστώς, δύναται να μεταβιβάζει νομίμως περιουσιακά στοιχεία και να διαχειρίζεται ευκτήριους οίκους και οίκους λατρείας, ιδιωτικά σχολεία, ευαγή ιδρύματα και άλλες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Κάποιες θρησκευτικές ομάδες επέλεξαν να διατηρήσουν το καθεστώς της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης αστικού δικαίου που είχαν αποκτήσει μέσω δικαστικής αναγνώρισης πριν από τον νόμο του 2014. Υπό το καθεστώς αυτό, οι θρησκευτικές ομάδες δύνανται να λειτουργούν ευκτήριους οίκους και να επωφελούνται από απαλλαγές φόρων για την ακίνητη περιουσία τους, αλλά ενδέχεται να αντιμετωπίσουν διοικητικές και φορολογικές δυσκολίες στη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων και τη λειτουργία ιδιωτικών σχολείων, ευαγών ιδρυμάτων και άλλων μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.

Ο νόμος επιτρέπει στις θρησκευτικές κοινότητες που δεν έχουν αποκτήσει νομική προσωπικότητα να εμφανίζονται στα διοικητικά και στα αστικά δικαστήρια ως ενάγοντες ή εναγόμενοι.

Θρησκευτική ομάδα που διαθέτει τουλάχιστον μία έγκυρη άδεια λειτουργίας ευκτήριου οίκου θεωρείται «γνωστή θρησκεία» και, ως εκ τούτου, προστατεύεται από τη νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένων φοροαπαλλαγών για την ακίνητη περιουσία που χρησιμοποιείται για

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

θρησκευτικούς σκοπούς. Για τη χορήγηση άδειας ευκτήριου οίκου, οι απαιτήσεις για τον αριθμό των μελών διαφέρουν από τις απαιτήσεις που ισχύουν για τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα. Η χορήγηση άδειας ευκτήριου οίκου απαιτεί έγκριση της τοπικής Πολεοδομίας που πιστοποιεί ότι ο προτεινόμενος ευκτήριος οίκος πληροί τις διατάξεις περί δημόσιας υγείας και ασφάλειας και η αίτηση πρέπει να υπογραφεί από τουλάχιστον πέντε μέλη της ομάδας. Μετά την έγκριση της Πολεοδομίας, η θρησκευτική ομάδα πρέπει να υποβάλει φάκελο, μαζί με περιγραφές των βασικών αρχών και των βασικών τελετουργικών πράξεων της, καθώς και βιογραφικό σημείωμα του θρησκευτικού λειτουργού ή ηγέτη της. Ο φάκελος πρέπει να εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Οι ηγέτες θρησκευτικής ομάδας που έχει υποβάλει αίτηση για άδεια ευκτήριου οίκου πρέπει να είναι Έλληνες πολίτες, πολίτες κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή να διαμένουν νόμιμα στη χώρα και να διαθέτουν κάποια επαγγελματικά προσόντα, συμπεριλαμβανομένης σχετικής εκπαίδευσης και εμπειρίας. Για κάθε χώρο λατρείας απαιτείται ξεχωριστή άδεια.

Η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 παρέχει στην αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης το δικαίωμα να διατηρεί τεμένη και κοινωνικές και φιλανθρωπικές οργανώσεις (βακούφια). Οι διορισμένοι από την κυβέρνηση μουφτήδες επιτρέπεται να εφαρμόζουν τη Σαρία και να παρέχουν θρησκευτικές δικαστικές υπηρεσίες στον τομέα του οικογενειακού δικαίου για τα μέλη της Μουσουλμανικής κοινότητας στη Θράκη που επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες ενός μουφτή αντί των αστικών δικαστηρίων. Η κυβέρνηση, ύστερα από διαβούλευση με επιτροπή ηγετών της Μουσουλμανικής κοινότητας, διορίζει τρεις μουφτήδες στη Θράκη με δεκαετή θητεία και δυνατότητα παράτασής της. Κατά κανόνα τα αστικά δικαστήρια της Θράκης επικυρώνουν τις αποφάσεις των μουφτήδων για θέματα οικογενειακού δικαίου. Επίσης, οι μουφτήδες ορίζουν τους ιμάμηδες που υπηρετούν στα τεμένη της κοινότητας.

Ο νόμος προστατεύει το δικαίωμα ενός ατόμου να προκαθορίζει τη μορφή της κηδείας του και τον τόπο ταφής του με την παρουσία συμβολαιογράφου. Τα άτομα έχουν το δικαίωμα να ορίζουν τον τόπο και τον τρόπο της κηδείας υπό προϋποθέσεις που σχετίζονται με τη δημόσια τάξη, την υγιεινή ή την ηθική δεοντολογία, καθώς και ένα άτομο που θα είναι υπεύθυνο για την εκτέλεση των επιθυμιών τους στο θέμα της κηδείας. Στις 28 Ιουλίου, το κοινοβούλιο τροποποίησε την ισχύουσα νομοθεσία προκειμένου να επιτραπεί στους ιδιώτες και τις δημοτικές αρχές να

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

υποβάλλουν αίτηση για τη χορήγηση αδειών για τη λειτουργία αποτεφρωτηρίων για εκείνους των οποίων οι θρησκευτικές πεποιθήσεις δεν επιτρέπουν τον ενταφιασμό στα ελληνικά κοιμητήρια.

Στις 18 Οκτωβρίου, το κοινοβούλιο ψήφισε μια τροπολογία που αλλάζει τη χρήση της γης στην περιοχή του Ελαιώνα, στο κέντρο της Αθήνας, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την κατασκευή αποτεφρωτηρίου από τον τοπικό δήμο.

Όλες οι θρησκευτικές ομάδες υπόκεινται σε φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας τους που χρησιμοποιείται για μη θρησκευτικούς σκοπούς. Η ακίνητη περιουσία που χρησιμοποιείται αποκλειστικά για θρησκευτικούς σκοπούς εξακολουθεί να απαλλάσσεται από τη φορολογία και τα δημοτικά τέλη, για ομάδες που αναγνωρίζονται ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα ή ανήκουν στις «γνωστές θρησκείες».

Ένας νόμος που ψηφίστηκε από το κοινοβούλιο στις 8 Αυγούστου απαλλάσσει τα μοναστήρια στη χερσόνησο του Αγίου Όρους από την καταβολή φόρων που εκκρεμούσαν για ακίνητη περιουσία εντός ή εκτός του Αγίου Όρους.

Η κατ' οίκον εκπαίδευση των παιδιών δεν επιτρέπεται. Ο νόμος απαιτεί από όλα τα παιδιά να παρακολουθήσουν εννέα έτη υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε κρατικά ή ιδιωτικά σχολεία και ένα έτος υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης σύμφωνα με το επίσημο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Η διδασκαλία του Ελληνορθόδοξου θρησκευτικού δόγματος στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Τα σχολικά βιβλία εστιάζουν κυρίως στις διδασκαλίες των Ελληνορθόδοξων. Ωστόσο, περιλαμβάνουν επίσης βασική πληροφόρηση για κάποιες άλλες «γνωστές» θρησκείες – εκείνες που τα δικαστήρια ορίζουν ως έχουσες «τελετουργικό ανοικτό στο κοινό, χωρίς κρυφά δόγματα». Οι μαθητές μπορούν να πάρουν απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών εάν το ζητήσουν, αλλά οι γονείς των μαθητών που είναι εγγεγραμμένοι ως Ελληνορθόδοξοι στις καταστάσεις του σχολείου πρέπει να δηλώσουν ότι οι μαθητές δεν είναι Ελληνορθόδοξοι για να πάρουν την απαλλαγή. Δεν υπάρχουν ιδιωτικά θρησκευτικά σχολεία, αλλά ορισμένα ιδιωτικά σχολεία ξένης ιδιοκτησίας και μεμονωμένες εκκλησίες μπορούν να διδάξουν προαιρετικά θρησκευτικά μαθήματα στους χώρους

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

τους, τα οποία μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν οικειοθελώς. Ο νόμος προβλέπει την προαιρετική Ισλαμική θρησκευτική διδασκαλία για την αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα στα δημόσια σχολεία της Θράκης και την προαιρετική Καθολική θρησκευτική διδασκαλία στα δημόσια σχολεία της Τήνου και της Σύρου.

Στις 4 Αυγούστου ψηφίστηκε ένας νόμος, ο οποίος ισχύει για το σχολικό έτος 2017-2018 και επιτρέπει στα μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας και των Καθολικών κοινοτήτων που διδάσκουν σε δημόσια σχολεία να διατηρήσουν αυτές τις θέσεις σε περίπτωση που καλούνται επίσης να υπηρετήσουν ως μουφτήδες ή επίσκοποι. Ο νόμος προβλέπει επίσης δικαιολογημένες απουσίες για τους Μουσουλμάνους μαθητές στο δημοτικό και το γυμνάσιο για τις ημέρες των εορτών Ιντ αλ-φιτρ (Eid al-Fitr) και Κουρμπάν Μπαϊράμ (Eid al-Adha) καθώς και την επόμενη ημέρα.

Στη Θράκη, λειτουργούν συμβατικά δίγλωσσα σχολεία, όπου κάποια μαθήματα διδάσκονται στα Ελληνικά και κάποια στα Τουρκικά, καθώς και δύο Ισλαμικά θρησκευτικά σχολεία. Η νομοθεσία προβλέπει τη διδασκαλία του Ισλάμ στη Μουσουλμανική μειονότητα, από Μουσουλμάνους καθηγητές Θρησκευτικών, σε ελληνόφωνα δημόσια σχολεία της Θράκης, αντί για την υποχρεωτική Ελληνορθόδοξη θρησκευτική εκπαίδευση που παρέχεται δύο φορές την εβδομάδα. Οι Μουσουλμάνοι μαθητές της Θράκης που επιθυμούν να μελετήσουν το Κοράνι δύνανται να παρακολουθούν θρησκευτικά μαθήματα σε τεμένη μετά τη λήξη των κανονικών μαθημάτων.

Η νομοθεσία θέτει κάθε χρόνο στη διάθεση των μαθητών της αναγνωρισμένης Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης το 0,5% του συνολικού αριθμού των θέσεων εισαγωγής στα πανεπιστήμια και στα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά και στις προσλήψεις επί του συνόλου των δημοσίων υπαλλήλων. Το 2% των σπουδαστών που εισάγονται στην εθνική σχολή πυροσβεστών και την πυροσβεστική ακαδημία θα πρέπει να προέρχονται από τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Την 14η Φεβρουαρίου, το κοινοβούλιο τροποποίησε την ισχύουσα νομοθεσία προκειμένου να τυποποιηθεί και να απλουστευθεί η διαδικασία πιστοποίησης του διδακτικού προσωπικού από τη Μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Αντί για την υποχρεωτική εννεάμηνη στρατιωτική θητεία, η νομοθεσία προβλέπει εναλλακτικές μορφές στράτευσης για θρησκευτικούς αντιρρησίες συνείδησης, οι οποίοι υποχρεούνται να εργάζονται σε κρατικά νοσοκομεία ή σε δημοτικές και δημόσιες υπηρεσίες στο πλαίσιο εναλλακτικής θητείας συνολικής διάρκειας 15 μηνών.

Η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις και ποινικοποιεί τη ρητορική μίσους για λόγους θρησκείας. Άτομα ή νομικά πρόσωπα που καταδικάζονται για προτροπή στη βία, διακρίσεις ή μίσος λόγω θρησκείας, μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών, υπόκεινται σε ποινές φυλάκισης από τρεις μήνες μέχρι τρία χρόνια και σε πρόστιμο από 5.000 έως 20.000 ευρώ (\$6.300 έως \$24.000). Καταδικασθέντες για άλλα αδικήματα, στα οποία προέβησαν λόγω θρησκευτικού μίσους, υπόκεινται σε επιπλέον ποινές που μπορεί να είναι από έξι μήνες έως τρία χρόνια και στην καταβολή διπλάσιων προστίμων. Η νομοθεσία ποινικοποιεί την επιδοκιμασία, τον ευτελισμό ή την κακόβουλη άρνηση του Ολοκαυτώματος και των «εγκλημάτων του Ναζισμού», εάν η συγκεκριμένη συμπεριφορά προτρέπει στη βία ή στο μίσος ή αν αντιμετωπίζει απειλητικά ή προσβλητικά κάποιες ομάδες ατόμων. Το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας, ένα συμβουλευτικό όργανο το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, είναι επιφορτισμένο με την πρόληψη, την καταπολέμηση, την επίβλεψη και την καταγραφή του φαινομένου του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, καθώς και με την προστασία ατόμων και ομάδων που στοχοποιούνται για διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών πεποιθήσεών τους. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στην οποία συμμετέχουν μέλη της κυβέρνησης και μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ), λειτουργεί ως ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Το κοινοβούλιο ψήφισε τροπολογία στις 28 Μαρτίου, η οποία επιτρέπει στους απογόνους των αποβιωσάντων Ελλήνων Εβραίων που γεννήθηκαν στη χώρα πριν από τις 9 Μαΐου 1945 να αποκτήσουν ελληνική υπηκοότητα.

Ο νόμος απαιτεί από όλους τους δημόσιους υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένων των μελών του υπουργικού συμβουλίου και του κοινοβουλίου, να ορκισθούν πριν από την ανάληψη των

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

καθηκόντων τους. Τα άτομα είναι ελεύθερα να δώσουν θρησκευτικό ή πολιτικό όρκο ανάλογα με τις πεποιθήσεις τους. Οι μάρτυρες σε δίκες πρέπει επίσης να ορκισθούν πριν καταθέσουν ενώπιον του δικαστηρίου και μπορούν επίσης να επιλέξουν μεταξύ θρησκευτικού και πολιτικού όρκου τόσο σε αστικές όσο και σε ποινικές υποθέσεις.

Η Ελλάδα είναι μέλος του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Κυβερνητικές Πρακτικές

Σύνοψη: Η κυβέρνηση συνέχισε να εφαρμόζει τους νόμους περί κακόβουλης βλασφημίας, προχωρώντας στη σύλληψη τουλάχιστον πέντε πολιτών σε τέσσερις ξεχωριστές υποθέσεις. Όλες οι υποθέσεις κακόβουλης βλασφημίας κατά τη διάρκεια του έτους σχετίζονταν με δηλώσεις κατά του Ορθόδοξου Χριστιανισμού. Οι κατηγορίες εναντίον έξι εκ των διοργανωτών της κοινότητας Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων, Τρανς και Ίντερσεξ (ΛΟΑΤΙ) του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Θεσσαλονίκης (Thessaloniki Pride) παρεγράφησαν, αλλά η υπόθεση παρέμεινε ανοιχτή καθώς οι αρχές συνέχιζαν να αναζητούν τα άτομα που φιλοτέχνησαν το δημιουργικό της αφίσας που αναφέρονταν στην καταγγελία. Ένας ποδοσφαιριστής αποβλήθηκε για αρκετούς αγώνες επειδή «εξύβρισε τα Θεία». Ένα Εφετείο ακύρωσε την ποινή σε βάρος ενός blogger που καταδικάστηκε το 2014 για «συνήθη κακόβουλη βλασφημία και προσβολή της θρησκείας». Η ποινική δίκη 69 μελών και υποστηρικτών του πολιτικού κόμματος της Χρυσής Αυγής (ΧΑ), το οποίο θεωρείται ένα ευρέως αντισημιτικό και αντιμουσουλμανικό κόμμα από ακαδημαϊκούς, μέσα ενημέρωσης και άλλους παρατηρητές, με κατηγορίες που συμπεριλαμβάνουν δολοφονία, συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, συνωμοσία, κατοχή όπλων και ρατσιστική βία, συνεχίστηκε μέχρι το τέλος του έτους. Μερικά από τα θύματα ήταν Μουσουλμάνοι μετανάστες. Ένα δικαστήριο χορήγησε νομική αναγνώριση στην Αιθιοπική Ορθόδοξη Χριστιανική κοινότητα. Η κυβέρνηση ενέκρινε, για πρώτη φορά, άδεια για τη λειτουργία ενός ευκτήριου οίκου για το Ύπατο Συμβούλιο των Ελλήνων Εθνικών (ΥΣΕΕ). Δύο θρησκευτικές ομάδες – μια ομάδα Παλαιοημερολογιτών και μια Ευαγγελική Χριστιανική ομάδα – υπέβαλαν αίτηση σε δικαστήρια αναζητώντας νομική αναγνώριση. Οι θρησκευτικές ομάδες χωρίς καθεστώς νομικού θρησκευτικού προσώπου και καμία άδεια λειτουργίας ευκτήριου οίκου μπορούσαν να

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

λειτουργήσουν ως εγγεγραμμένοι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί αστικού δικαίου. Η κυβέρνηση συνέχισε να παρέχει χρηματοδότηση και άλλα προνόμια στην Ελληνορθόδοξη Εκκλησία και, σε μικρότερο βαθμό, στη Μουσουλμανική κοινότητα της Θράκης και στην Καθολική Εκκλησία. Οι Μουσουλμάνοι ηγέτες συνέχισαν να επικρίνουν την απουσία ισλαμικών κοιμητηρίων εκτός της Θράκης και την απουσία τεμένους στην Αθήνα. Ο Υφυπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Αμανατίδης εξέδωσε δήλωση στις 25 Μαΐου, υποστηρίζοντας το άνοιγμα ενός τεμένους στην Αθήνα. Οι βουλευτές της ΧΑ έκαναν αντισημιτικές αναφορές, παρουσιάζοντας τους Εβραίους ως άτομα με τη μεγαλύτερη εξουσία λήψης αποφάσεων και οικονομική εξουσία.

Τον Ιανουάριο, η αστυνομία ανακοίνωσε τη σύλληψη δύο ατόμων στην Ήπειρο, οι οποίοι αλληλοκατηγορούνταν για πολλαπλά αδικήματα, συμπεριλαμβανομένης της κακόβουλης βλασφημίας. Τον Απρίλιο, η αστυνομία στον Βόλο ανέφερε ότι ένας ύποπτος αρνήθηκε να συμμορφωθεί προς τις οδηγίες της αστυνομίας. Του απαγγέλθηκαν κατηγορίες για αντίσταση στη σύλληψη, προσβολή αστυνομικού οργάνου και κακόβουλη βλασφημία και καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης διάρκειας 17 μηνών, η οποία θα επιβληθεί μόνο εάν επαναληφθεί το αδίκημα εντός τριών ετών. Σύμφωνα με τις στατιστικές της αστυνομίας, ένα άλλο άτομο στην κεντρική Ελλάδα κατηγορήθηκε για κακόβουλη βλασφημία τον Μάρτιο. Για τη συγκεκριμένη υπόθεση, δεν έγιναν γνωστές πρόσθετες λεπτομέρειες. Τον Μάιο, σύμφωνα με δημοσιεύματα του τοπικού τύπου, οι αξιωματούχοι της Ακτοφυλακής στη Ραφήνα κατηγόρησαν έναν 17χρονο για αντίσταση στη σύλληψη, εγκληματικές απειλές, σωματικό τραυματισμό αστυνομικού και κακόβουλη βλασφημία. Τον Φεβρουάριο, ένας ποδοσφαιριστής αποβλήθηκε για τέσσερις αγώνες από την ποδοσφαιρική ένωση στη Βόρεια Ελλάδα, επειδή «εξέβρισε τα Θεία». Στις 2 Μαρτίου, Εφετείο ακύρωσε την ποινή δέκα μηνών σε βάρος ενός blogger που καταδικάστηκε το 2014 για «συνήθη κακόβουλη βλασφημία και προσβολή της θρησκείας» επειδή είχε δημιουργήσει μία σατυρική σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που γλευάζε έναν νεκρό Ορθόδοξο μοναχό, ο οποίος αργότερα ανακηρύχθηκε Άγιος. Η αθώωση ήταν το αποτέλεσμα νομικής διάταξης που απάλλασσε κατηγορούμενους έχοντες σε εκκρεμότητα δίκες για πλημμελήματα τα οποία είχαν διαπραχθεί έως τις 31 Μαρτίου 2016.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Σύμφωνα με έρευνα που εκπονήθηκε από το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ), το 2016 η Ελληνική (εθνική) Αστυνομία άνοιξε 254 υποθέσεις για κακόβουλη βλασφημία με 328 κατηγορούμενους, εκ των οποίων οι 312 ήταν Έλληνες και οι 16 αλλοδαποί. Η Ελληνική Αστυνομία συνέλαβε 159 από αυτούς τους υπόπτους. Στη συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων, η κακόβουλη βλασφημία δεν ήταν η μόνη κατηγορία. Επιπλέον, το 2016 η αστυνομία άνοιξε 43 υποθέσεις για διατάραξη της θρησκευτικής ειρήνης. Για αυτές τις υποθέσεις συνελήφθησαν 46 άτομα.

Τον Οκτώβριο, σύμφωνα με το ΕΠΣΕ, οι αρχές απέρριψαν τις κατηγορίες για κακόβουλη βλασφημία που είχαν απαγγελθεί σε βάρος των διοργανωτών του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Θεσσαλονίκης, αφού κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ομάδα δεν ήταν υπεύθυνη για τη δημιουργία της αφίσας που αναφερόταν στην υπόθεση. Το 2016 ο Μητροπολίτης Καλαβρύτων Αμβρόσιος και πέντε ιδιώτες κατέθεσαν χωριστές καταγγελίες στην Αστυνομία για κακόβουλη βλασφημία και προσβολή της θρησκείας εναντίον ομάδας έξι ατόμων που συμμετείχαν στην οργάνωση του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Θεσσαλονίκης. Η καταγγελία επικεντρώθηκε σε μια ανεπίσημη εκδοχή της αφίσας του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Θεσσαλονίκης του 2016, η οποία είχε μια καλλιτεχνική απεικόνιση του Ιησού σε έναν Σταυρό με το κείμενο «Σταυρώθηκε και για εμάς». Στο τέλος του έτους, η υπόθεση παρέμεινε ανοικτή και είχε παραπεμφθεί στο τμήμα δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας προκειμένου να εντοπίσει τους δημιουργούς της αφίσας.

Η ποινική δίκη 69 μελών και υποστηρικτών του κόμματος της ΧΑ, συμπεριλαμβανομένων 18 τωρινών και πρώην βουλευτών του, συνεχίστηκε μέχρι το τέλος του έτους, με την εξέταση μαρτύρων. Οι κατηγορίες αφορούσαν μια σειρά επιθέσεων, συμπεριλαμβανομένων επιθέσεων κατά Μουσουλμάνων μεταναστών και Ελλήνων και περιελάμβαναν ανθρωποκτονία, συνωμοσία, οπλοκατοχή και ένταξη σε εγκληματική οργάνωση.

Στις 12 Απριλίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι η Ελληνική Αστυνομία έλαβε προληπτικά μέτρα για την προστασία των τριών Κοπτορθόδοξων Εκκλησιών στην Αθήνα μετά από επιθέσεις εναντίον των Κοπτών στην Αίγυπτο. Τα μέτρα περιελάμβαναν τη φύλαξη από μυστικούς

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

αστυνομικούς, τη συχνή περιπολία γύρω από τις εκκλησίες και την επαφή με τους επικεφαλής των εκκλησιών προκειμένου να τους παροτρύνουν να έρθουν σε άμεση επικοινωνία με την αστυνομία σε περίπτωση που διαπιστώσουν κάτι ασυνήθιστο ή ύποπτο.

Στις αρχές του έτους, δικαστήριο χορήγησε νομική αναγνώριση στην Αιθιοπική Ορθόδοξη Χριστιανική κοινότητα ως θρησκευτική οντότητα. Δύο θρησκευτικές ομάδες – μία ομάδα Παλαιοημερολογιτών και μία Ευαγγελική Χριστιανική ομάδα – υπέβαλαν αίτηση σε δικαστήρια αναζητώντας νομική αναγνώριση ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα. Οι αποφάσεις για τις δύο αυτές αιτήσεις εκκρεμούσαν στο τέλος του έτους.

Θρησκευτικές ομάδες χωρίς νομικό καθεστώς και χωρίς άδεια λειτουργίας ευκτήριου οίκου, όπως οι Σαϊεντολόγοι και οι λάτρεις του Χάρε Κρίσνα, εξακολουθούσαν να μπορούν να λειτουργούν ως εγγεγραμμένες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις αστικού δικαίου. Οι γάμοι που τελούνταν από μέλη αυτών των θρησκευτικών ομάδων δεν αναγνωρίζονταν νομικά από το κράτος και η μόνη τους επιλογή ήταν ο πολιτικός γάμος.

Η κυβέρνηση ενέκρινε άδειες για 18 ευκτήριους οίκους, συμπεριλαμβανομένου του πρώτου ευκτήριου οίκου για το ΥΣΕΕ, μια πολυθεϊστική ομάδα που τιμά τους αρχαίους Έλληνες θεούς. Η κυβέρνηση δεν αρνήθηκε καμία αίτηση για άδειες κατά τη διάρκεια του έτους. Η κυβέρνηση χορήγησε 12 άδειες στους Μάρτυρες του Ιεχωβά. Επιπροσθέτως, χορήγησε άδεια σε ομάδα Μουσουλμάνων από το Μπαγκλαντές και τρεις άδειες σε Πεντηκοστιανούς. Η κυβέρνηση ανακάλεσε μία άδεια κατόπιν αιτήματος μιας μικρής θρησκευτικής κοινότητας που δεν επιθυμούσε πλέον να λειτουργήσει ο ευκτήριος οίκος της. Δεν υπήρχαν εκκρεμείς αιτήσεις στο τέλος του έτους.

Η κυβέρνηση συνέχισε να παρέχει χρηματοδότηση για τους μισθούς των θρησκευτικών ηγετών και άλλα προνόμια στην Ελληνορθόδοξη Εκκλησία και, σε μικρότερο βαθμό, στη Μουσουλμανική κοινότητα της Θράκης και στην Καθολική Εκκλησία. Η κυβέρνηση υποστήριξε επίσης σεμινάρια για τους δασκάλους με σκοπό την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με το Ολοκαύτωμα και τη χρηματοδότηση εκπαιδευτικών επισκέψεων για μαθητές στο Άουσβιτς.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Η κυβέρνηση συνέχισε να παρέχει άμεση υποστήριξη στην Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, συμπεριλαμβανομένων της θρησκευτικής εκπαίδευσης των κληρικών και της χρηματοδότησης για τη θρησκευτική εκπαίδευση στα σχολεία. Οι Ελληνορθόδοξοι ιερείς συνέχισαν να λαμβάνουν τους μισθούς τους από το κράτος. Ορισμένοι Ελληνορθόδοξοι αξιωματούχοι δήλωσαν ότι αυτή η άμεση υποστήριξη δίδονταν σύμφωνα με μια σειρά νομικών συμφωνιών που συνήφθησαν με προηγούμενες κυβερνήσεις και σε αντάλλαγμα για την εκκλησιαστική περιουσία που είχε προηγουμένως απαλλοτριωθεί από το κράτος. Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων συνέχιζε να χρηματοδοτεί εν μέρει τις συντάξεις των Ορθόδοξων μοναχών και να παρακολουθεί την επαγγελματική εκπαίδευση των Ορθόδοξων κληρικών.

Η κυβέρνηση συνέχισε να δηλώνει ότι οι Μουσουλμάνοι, οι οποίοι δεν ανήκουν στην αναγνωρισμένη μειονότητα που προέκυψε από τη Συνθήκη της Λωζάνης, δεν καλύπτονταν από τη Συνθήκη αυτή και, επομένως, δεν διαθέτουν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή, όπως το δικαίωμα στη δίγλωσση εκπαίδευση, τις ειδικές ποσοτώσεις για την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο και τις θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα, την προαιρετική χρήση της Σαρία σε οικογενειακά και κληρονομικά θέματα, καθώς και τα προαιρετικά περί το Ισλάμ μαθήματα στα δημόσια σχολεία.

Ορισμένα μέλη της Μουσουλμανικής κοινότητας της Θράκης συνέχισαν να αντιτίθενται στην κυβερνητική πρακτική διορισμού μουφτήδων, ασκώντας πίεση για άμεση εκλογή μουφτήδων από τη Μουσουλμανική κοινότητα. Η κυβέρνηση συνέχισε να δηλώνει ότι ο κυβερνητικός διορισμός ήταν και ο ενδεδειγμένος επειδή οι μουφτήδες είχαν δικαστική εξουσία και το Σύνταγμα απαιτεί όλοι οι δικαστές της χώρας να διορίζονται από το κράτος. Ακαδημαϊκοί και ακτιβιστές ανέφεραν ότι η δυνατότητα των κρατικών δικαστηρίων στη Θράκη να ασκούν εποπτεία επί των αποφάσεων των μουφτήδων περιορίζεται διότι το μεγαλύτερο μέρος της Σαρία δεν έχει μεταφραστεί στα Ελληνικά, αλλά και από την εν γένει έλλειψη εξοικείωσης με τη Σαρία. Στις 13 Νοεμβρίου, ο Πρωθυπουργός ανακοίνωσε τα σχέδια της κυβέρνησης να κάνει τη χρήση της Σαρία στη Θράκη προαιρετική και συναινετική για όλα τα μέρη. Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων υπέβαλε στη συνέχεια σχέδιο νόμου και αιτιολογική έκθεση. Το σχέδιο νόμου

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

εγκρίθηκε επί της αρχής από την αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή στις 21 Δεκεμβρίου και είχε προγραμματιστεί να τεθεί προς ψήφιση από την Ολομέλεια μετά το τέλος του έτους.

Στις 13 Νοεμβρίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι Πλημμελειοδικείο της Θεσσαλονίκης καταδίκασε τον ανεπίσημο μουφτή στην Ξάνθη για τον σφετερισμό δημόσιας αρχής καθώς και έναν ανεπίσημο τοπικό ιμάμη για διατάραξη της ειρήνης στη βάση ότι εμπόδισε κατά τρόπο παράνομο και βίαιο τον επίσημο μουφτή να τελέσει την κηδεία ενός Μουσουλμάνου στρατιώτη στο χωριό Γλαύκη το 2016. Οι ποινές ανεστάλησαν για τρία χρόνια και θα επιβληθούν μόνο στην περίπτωση που οι κατηγορούμενοι διαπράξουν ξανά το ίδιο αδίκημα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Οι κατηγορούμενοι άσκησαν έφεση κατά της απόφασης.

Στις 28 Μαρτίου, ο Υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων εξέδωσε απόφαση με την οποία συστήνονταν ομάδα εργασίας για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των μουφτειών της Θράκης. Στην ομάδα συμμετείχαν τέσσερις υπάλληλοι του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων – τρεις από τη Διεύθυνση Θρησκευτικής Διοίκησης της Γενικής Γραμματείας Θρησκευμάτων και ένας από τη Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου. Ο Υπουργός ανέθεσε στην ομάδα εργασίας τη σύνταξη αναλυτικής έκθεσης σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση και την κατάρτιση συστάσεων για λειτουργικές βελτιώσεις. Η απόφαση ζητούσε επίσης συνδρομή και από άλλα άτομα, συμπεριλαμβανομένων του Επικεφαλής της Διεύθυνσης Μειονοτικής Εκπαίδευσης και του Σχολικού Συμβούλου για το Μειονοτικό Πρόγραμμα στα Μειονοτικά Σχολεία, ο οποίος είναι μέλος της Μουσουλμανικής μειονότητας. Στην ομάδα δόθηκε πλήρης πρόσβαση σε όλα τα αρχεία, τις πληροφορίες, τα βιβλία και τα οικονομικά δεδομένα που διατηρούνται στις μουφτείες, με εγγυήσεις για την τήρηση των νόμων περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Ορισμένα μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης συνέχισαν να επικρίνουν τον διορισμό από την κυβέρνηση, αντί εκλογής από τη Μουσουλμανική κοινότητα, μελών επιφορτισμένων με τη διαχείριση των βακουφίων, τα οποία επιβλέπουν τις δωρεές, τα ακίνητα και τα φιλανθρωπικά κεφάλαια της μειονοτικής κοινότητας. Οι ηγέτες Μουσουλμανικών κοινοτήτων συνέχιζαν επίσης να επικρίνουν την έλλειψη Μουσουλμανικών κοιμητηρίων εκτός της Θράκης

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

και ανέφεραν ότι οι Μουσουλμάνοι ήταν υποχρεωμένοι να ταξιδεύουν στη Θράκη για να θάψουν τους νεκρούς τους σύμφωνα με το Μουσουλμανικό εθιμοτυπικό. Επιπλέον, συνέχιζαν να δηλώνουν ότι οι κανονισμοί των δημοτικών κοιμητηρίων απαιτούν την εκταφή των νεκρών ύστερα από τρία χρόνια, λόγω έλλειψης χώρου, πρακτική που παραβιάζει τους Μουσουλμανικούς θρησκευτικούς νόμους. Αρκετοί βουλευτές υποστήριξαν τις καταγγελίες των Μουσουλμάνων ηγετών. Στις 19 Μαΐου, 34 βουλευτές του κυβερνώντος πολιτικού κόμματος του ΣΥΡΙΖΑ κατέθεσαν ερώτηση στο κοινοβούλιο για την καθυστερημένη εφαρμογή μιας απόφασης του 2016 της Ιεράς Συνόδου της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία είχε ληφθεί κατόπιν αιτήματος της κυβέρνησης, να παραχωρήσει 20.000 τετραγωνικά μέτρα (215.000 τετραγωνικά πόδια) εντός υφιστάμενου κοιμητηρίου στο Σχιστό, στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, για τον ενταφιασμό Μουσουλμάνων. Οι βουλευτές ζήτησαν επίσης να μάθουν τι έχει γίνει με μία παρόμοια πρόταση της κυβέρνησης προς την Ιερά Σύνοδο για τη χορήγηση γης εντός του κοιμητηρίου του Ευόσμου στη Θεσσαλονίκη. Τουλάχιστον τρεις χώροι συνέχισαν να χρησιμοποιούνται ανεπίσημα και κατά περίπτωση για την ταφή Μουσουλμάνων μεταναστών και αιτούντων άσυλο στη Λέσβο, στο Σχιστό και κοντά στα χερσαία σύνορα με την Τουρκία στον Έβρο.

Στο τέλος του έτους, δεν υπήρχαν ακόμα αποτεφρωτήρια στη χώρα. Το 2016, τρεις δήμοι - της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Πάτρας - είχαν ξεκινήσει τη διαδικασία για τη δημιουργία αποτεφρωτηρίων, αναζητώντας κατάλληλες εκτάσεις και ζητώντας την έγκριση των αρμόδιων επιτροπών των δήμων. Οι πόλεις της Αθήνας και της Πάτρας είχαν βρει κατάλληλη έκταση γης. Η Πάτρα είχε επίσης αιτηθεί την έκδοση προεδρικού διατάγματος που θα επέτρεπε τυχόν ενστάσεις, πιστοποιώντας εκ των προτέρων ως συνταγματική τη μεταβίβαση της έκτασης.

Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων συνέχισε να αναθέτει σε τρεις ειδικούς επί του Ισλάμ την παροχή θρησκευτικών υπηρεσιών σε κέντρα υποδοχής Μουσουλμάνων προσφύγων και μεταναστών στην περιοχή της κεντρικής και ανατολικής Μακεδονίας. Οι τρεις ειδικοί ήταν ένας μάμης από την Ξάνθη, ο διευθυντής του ενός από τα δύο Ισλαμικά θρησκευτικά σχολεία της Θράκης και ένας ειδικός σε θέματα Ισλαμικού δικαίου και Ισλαμικών σπουδών. Οι κρατικές αρχές εξέδωσαν και πάλι οδηγίες στους διευθύνοντες των εγκαταστάσεων υποδοχής που φιλοξενούσαν μετανάστες και πρόσφυγες, ζητώντας τους να τροποποιήσουν τις ώρες διανομής του φαγητού –

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

και το είδος του προσφερόμενου φαγητού – για να μπορούν οι Μουσουλμάνοι να τηρήσουν τη νηστεία του Ραμαζανιού.

Ένας νόμος που ψήφισε το κοινοβούλιο στις 30 Μαΐου προέβλεπε την ίδρυση μίας «Διοικούσας Επιτροπής Ισλαμικού Τεμένους Αθηνών» ως μη κερδοσκοπικού Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Τα μέσα ενημέρωσης και κυβερνητικές πηγές ανέφεραν πρόοδο στην κατασκευή του επίσημου τεμένους στην Αθήνα, το οποίο αρχικά αναμενόταν να ολοκληρωθεί τον Αύγουστο, αλλά το τέμενος δεν λειτουργούσε στο τέλος του έτους. Η ΧΑ πραγματοποίησε διαδηλώσεις κατά του τεμένους τον Ιανουάριο και καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ο βουλευτής Ηλίας Παναγιώταρος δήλωσε, τον Ιανουάριο, ότι η ΧΑ θα εντείνει τις διαμαρτυρίες και ότι «αυτό το τέμενος δεν θα έχει καλό τέλος».

Ο Υφυπουργός Εξωτερικών Αμανατίδης εξέδωσε δήλωση στις 25 Μαΐου, υποστηρίζοντας το άνοιγμα του τεμένους της Αθήνας, σχολιάζοντας ότι ένα τέτοιο μέτρο θα επέτρεπε στους Έλληνες και σε άλλους Μουσουλμάνους της ΕΕ να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα απρόσκοπτα. Ενθάρρυνε την υπερψήφιση ενός σχεδίου νόμου για την εκπαίδευση με διατάξεις για τη λειτουργία του τεμένους, κάτι που, όπως ανέφερε, θα βοηθούσε τη διεθνή εικόνα της χώρας ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στις 25 Μαΐου εγκρίθηκε ο νόμος που προέβλεπε την ίδρυση επταμελούς διοικητικής επιτροπής για το τέμενος της Αθήνας ως μη κερδοσκοπικό Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, υπό την εποπτεία του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, και περιλαμβάνει τουλάχιστον δύο εκπροσώπους Μουσουλμάνων κοινοτήτων. Τα μέλη της επιτροπής ορίστηκαν επίσημα στις 21 Αυγούστου και άρχισαν να εργάζονται αμέσως μετά. Η διοικητική επιτροπή επιφορτίστηκε με το έργο της επιλογής των μάρμαρων που θα κηρύττουν στο τέμενος, το ξεκαθάρισμα των αιτήσεων για χρήση του χώρου από διάφορες κοινότητες, καθώς και με την επίβλεψη της εν γένει διαχείρισης του ακινήτου.

Στις 8 Σεπτεμβρίου, το Υπουργείο Μετανάστευσης μετέφερε 82 Γιαζίντι Κούρδους από το κέντρο υποδοχής των Γιαννιτών σε ένα κέντρο υποδοχής στο οποίο ήταν όλοι Γιαζίντι και βρισκόταν σε μια πρώην εγκατάσταση γεωργικής κατάρτισης στις Σέρρες. Οι Γιαζίντι στα Γιαννιτσαί είχαν δηλώσει ότι οι Σύριοι Σουνίτες Άραβες τους παρενοχλούσαν εξαιτίας των θρησκευτικών

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

πεποιθήσεων των Γιαζίντι. Σύμφωνα με την ΜΚΟ «Απελευθέρωση Χριστιανών και Γιαζίντι παιδιών», στις 7 Σεπτεμβρίου υπήρχαν 2.535 μετανάστες Γιαζίντι στη χώρα, με την πλειοψηφία να ζει σε υπαίθριο κέντρο υποδοχής στους πρόποδες του Ολύμπου.

Στις 3 Απριλίου, τα Υπουργεία Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, καθώς και Πολιτισμού και Αθλητισμού εξέδωσαν κοινή εγκύκλιο για την κωδικοποίηση της διαδικασίας κατασκευής, επέκτασης, επισκευής και κατεδάφισης υφιστάμενων ή καινούριων τεμενών στη Θράκη. Η κυβέρνηση δήλωσε ότι η κωδικοποίηση αυτή ήταν απαραίτητη για την παροχή ενός προσιτού, διαφανούς, ενοποιημένου και συνεκτικού πλαισίου. Κάποιες θρησκευτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των Μουσουλμάνων, επαναδιατύπωσαν τη θέση τους από προηγούμενα έτη ότι η διαδικασία χορήγησης αδειών ευκτήριων οίκων – για παράδειγμα, οι απαιτήσεις ότι τα κτίρια που χρησιμοποιούνται για την προσευχή έχουν εξόδους κινδύνου σε περίπτωση φωτιάς – παρεμπόδιζε την ελευθερία του θρησκευάτος καθιστώντας δύσκολη την εξεύρεση κατάλληλης τοποθεσίας.

Κρατικές και τοπικές αυτοδιοικητικές αρχές συνέχισαν να παρέχουν ελεύθερα δημόσιους χώρους σε ομάδες Μουσουλμάνων, τα μέλη των οποίων είχαν ζητήσει χώρους λατρείας κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού και για άλλες θρησκευτικές περιστάσεις.

Στις 27 Ιουνίου, μετά από συζητήσεις μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, η Διαρκής Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος ενέκρινε τις κατευθυντήριες γραμμές που είχε δώσει το Υπουργείο το 2016 για τη θρησκευτική εκπαίδευση. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές, η θρησκευτική εκπαίδευση δεν θα πρέπει να βασίζεται αποκλειστικά στο επίσημο σχολικό βιβλίο, το οποίο καλύπτει κατά κύριο λόγο το Ελληνορθόδοξο δόγμα. Η κυβέρνηση ανέφερε ότι οι μαθητές έπρεπε να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τις υπόλοιπες θρησκείες που υπάρχουν στη χώρα και τον κόσμο. Μερικοί ηγέτες της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας αντιτάχθηκαν στις νέες κατευθυντήριες γραμμές, υποστηρίζοντας ότι η κυβέρνηση έδειχνε ασέβεια προς το Σύνταγμα και προς την πίστη της πλειονότητας των πολιτών της χώρας.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Η κυβέρνηση συνέχισε να παρέχει χρηματοδότηση στη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης για την επιλογή και την καταβολή των μισθών των διδασκάλων της Μουσουλμανικής θρησκείας στα δημόσια σχολεία και των μισθών των τριών επίσημων μουφτήδων και κάποιων ιμάμηδων, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις της Ελλάδας δυνάμει της Συνθήκης της Λωζάνης. Συνέχισε επίσης να χρηματοδοτεί την Καθολική θρησκευτική διδασκαλία και τους μισθούς των δασκάλων στα δημόσια σχολεία της Σύρου και της Τήνου και να παρέχει χρηματοδότηση για δραστηριότητες ευαισθητοποίησης και για τη μετάβαση μη Εβραίων μαθητών σε εκδηλώσεις μνήμης για το Ολοκαύτωμα, καθώς και για την εκπαίδευση των δασκάλων σχετικά με το Ολοκαύτωμα.

Κάποιοι ηγέτες της αναγνωρισμένης Μουσουλμανικής μειονότητας συνέχισαν να ασκούν πιέσεις για πλήρως δίγλωσσα νηπιαγωγεία στη Θράκη, σύμφωνα με τα πρότυπα των δίγλωσσων δημοτικών σχολείων που ήδη λειτουργούσαν. Οι κυβερνητικές αρχές υποστήριξαν ιστορικά ότι τα ελληνόφωνα νηπιαγωγεία βοηθούσαν τους μαθητές να ενσωματωθούν καλύτερα στην ευρύτερη κοινωνία και ότι οι τάξεις των νηπιαγωγείων δεν αναφέρονται στη Συνθήκη της Λωζάνης. Απαντώντας στις ανησυχίες της Μουσουλμανικής κοινότητας, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, ένας φορέας που λειτουργεί υπό την επίβλεψη του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ανακοίνωσε τον Μάρτιο ένα σχέδιο χρηματοδότησης, στο πλαίσιο πιλοτικού έργου, για βοηθούς καθηγητές στις τάξεις του νηπιαγωγείου που ομιλούν άπταιστα τη μητρική γλώσσα του παιδιού προκειμένου να διευκολυνθεί η ενσωμάτωση των παιδιών στη σχολική ζωή. Το πρόγραμμα αυτό δεν είχε αρχίσει ακόμη στο τέλος του έτους.

Κάποιες θρησκευτικές ομάδες και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνέχισαν να ισχυρίζονται ότι η διάρκεια της εναλλακτικής υποχρεωτικής θητείας για τους αντιρρησίες συνείδησης (15 μήνες) έναντι της θητείας όσων υπηρετούν στο στρατό (9 μήνες), συνιστά διάκριση. Οι Μάρτυρες του Ιεχωβά ανέφεραν ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι κρατικές επιτροπές, οι οποίες είχαν τη δικαιοδοσία εξέτασης αιτημάτων απαλλαγής από τη στρατιωτική θητεία των αντιρρησιών συνείδησης για θρησκευτικούς λόγους, αρνήθηκαν αιτήματα από αβάπτιστα μέλη της κοινότητάς τους. Οι επιτροπές, αποτελούμενες από δύο στρατιωτικούς αξιωματούχους, έναν ψυχολόγο και δύο ακαδημαϊκούς, αποφάσισαν ότι τα αβάπτιστα άτομα, παρά τη μελέτη της Βίβλου και τη συμμετοχή σε συνόδους μαζί με τους Μάρτυρες του Ιεχωβά, «δεν ήταν ακόμη

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

έτοιμα να ασπαστούν πλήρως τις διδασκαλίες τους». Οι επιτροπές διέταξαν την άμεση στρατολόγηση των ατόμων αυτών στις ένοπλες δυνάμεις και δεν επέτρεψαν στους αιτούντες να υπερασπιστούν αυτοπροσώπως τις υποθέσεις τους στην επιτροπή.

Την 1η Αυγούστου, η Ένωση Άθεων υπέβαλε καταγγελία στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και στον Συνήγορο του Πολίτη εκφράζοντας την αντίθεσή της για την αναφορά του θρησκευόμενου των μαθητών στα ενδεικτικά, τη συμπερίληψη του θρησκευόμενου στις βάσεις δεδομένων των σχολείων και στα αρχεία των πανεπιστημίων, καθώς και για την υποχρέωση των γονέων να δηλώνουν και να δικαιολογούν επίσημα το αίτημά τους προκειμένου τα παιδιά τους να πάρουν απαλλαγή από το μάθημα των θρησκευτικών. Η Ένωση ισχυρίστηκε ότι οι θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και δεν πρέπει να καταγράφονται.

Οι βουλευτές της ΧΑ, καθώς και ο επίσημος δικτυακός τόπος και η εβδομαδιαία εφημερίδα της ΧΑ, συνέχισαν να κάνουν αναφορές σε θεωρίες συνωμοσίας που παρουσιάζουν τους Εβραίους ως άτομα με τη μεγαλύτερη εξουσία στα κέντρα λήψης αποφάσεων και οικονομική εξουσία. Στις 5 Οκτωβρίου, ο βουλευτής της ΧΑ Ηλίας Παναγιώταρος δήλωσε κατά τη διάρκεια συνέντευξης στο διαδικτυακό τηλεοπτικό κανάλι «Ελεύθερη Ώρα» ότι τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών στη χώρα θα αναλάμβανε μια εταιρεία επικεφαλής της οποίας ήταν ο Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών, τον οποίο χαρακτήρισε εσφαλμένα ως Πρόεδρο του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος (ΚΙΣ). Ο Παναγιώταρος δήλωσε επίσης ότι η εταιρεία ήταν επιτυχημένη λόγω των σχέσεων της Εβραϊκής κοινότητας με τον Υπουργό Οικονομικών.

Οι εκφράσεις αντισημιτισμού στο διαδίκτυο συνεχίστηκαν σε πολλές περιπτώσεις. Τον Μάιο, ο *Ευρωπαϊός Εβραϊκός Τύπος* (European Jewish Press) υπολόγισε ότι υπήρχαν τουλάχιστον 48 ενεργά αντισημιτικά ιστολόγια (blogs) στη χώρα και χαρακτήρισε τη ΧΑ, η οποία είχε παράξει περισσότερες από 30 περιπτώσεις αντισημιτικών ομιλιών και πολλαπλά αντισημιτικά άρθρα, ως «ένα από τα πιο επικίνδυνα νεοναζιστικά κόμματα στην Ευρώπη».

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Στις 18 Ιουλίου, η Γενική Γραμματέας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ο Γενικός Γραμματέας Θρησκευμάτων, καθένας χωριστά, παρέπεμψαν την υπόθεση ενός εκδιωχθέντος Παλαιοημερολογίτη μοναχού, του πατέρα Κλεομένη, στον εισαγγελέα, στο Γραφείο Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας και στη Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Αστυνομίας για περαιτέρω έρευνα. Ο μοναχός είχε δημοσιεύσει στις 17 Ιουλίου βίντεο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το οποίο έδειχνε τον ίδιο μπροστά από το Μνημείο του Ολοκαυτώματος Εβραίων Μαρτύρων στη Λάρισα να καταριέται τους Εβραίους, να αρνείται το Ολοκαύτωμα, να φτύνει, να κλωτσά και να ρίχνει αυγά στο μνημείο, καθώς και να ζητά την καταστροφή του. Η Ιερά Σύνοδος της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας και οι τοπικοί Μητροπολίτες της Λάρισας και του Τυρνάβου εξέδωσαν δηλώσεις, διαχωρίζοντας τη θέση τους από τον Κλεομένη και καταδικάζοντας τις πράξεις του. Ο Δήμος Λάρισας εξέδωσε επίσης δήλωση με την οποία κατήγγειλε την επίθεση. Στις 19 Ιουλίου, ο εισαγγελέας στη Λάρισα απήγγειλε κατηγορίες εναντίον του Κλεομένη και τριών ακόμη ατόμων για βανδαλισμούς του Μνημείου του Ολοκαυτώματος και για παραβίαση του νόμου κατά του ρατσισμού.

Στις 2 Μαΐου, το ΕΠΣΕ ανακοίνωσε ότι είχε καταθέσει μήνυση εναντίον του Μητροπολίτη Πειραιώς Σεραφείμ για ρητορική μίσους. Η αγωγή του ΕΠΣΕ αναφέρθηκε επίσης στις επιβαρυντικές διατάξεις του νόμου όταν ένας «κρατικός αξιωματούχος» διαπράττει το περί ρητορικής μίσους αδίκημα. Η δίκη ήταν σε απάντηση δήλωσης του Σεραφείμ, που δημοσιεύθηκε στην επίσημη ιστοσελίδα της Ιεράς Μητρόπολης Πειραιώς στις 28 Απριλίου, στην οποία διαμαρτυρόταν ότι αν και είχε επιλεγεί από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος για την Τελετή Αφής του Αγίου Φωτός στην Εκκλησία του Ιερού Τάφου στα Ιεροσόλυμα το Πάσχα, αντικαταστάθηκε επειδή το Ισραήλ τον χαρακτήρισε «ανεπιθύμητο πρόσωπο» (*persona non grata*). Στη δήλωση επικαλέστηκε τα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών και αναφέρθηκε στον Ελευθεροτεκτονισμό και σε άλλες οργανώσεις ως «τα όπλα που χρησιμοποίησε ο Σιωνισμός για να εξασφαλίσει τη διείσδυση και την κρατική χειραγώγηση». Κατηγόρησε το Ισραήλ ότι παρεμβαίνει στα ζητήματα της Εκκλησίας. Το ΚΙΣ κατήγγειλε τη δήλωση του Σεραφείμ.

Στις 26 Ιανουαρίου ο Υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ο Πρόεδρος του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος και ο Πρόεδρος του Γιάντ Βασέμ (Yad Vashem) συνήψαν

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Μνημόνιο Συναντίληψης σχετικά με την εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης για το Ολοκαύτωμα. Ένα τέτοιο πρόγραμμα περιελάμβανε ένα σεμινάριο από τις 9 έως τις 12 Ιουλίου για 39 καθηγητές δημοσίων σχολείων. Το σεμινάριο διοργανώθηκε από το ίδρυμα «The Olga Lengyel Institute for Holocaust Studies and Human Rights» (TOLI) σε συνεργασία με το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

Στις 27 Ιανουαρίου, ο Υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων παρουσίασε σε σχολείο στην Αθήνα τιμητική πλακέτα για τη μνήμη των Εβραϊκής καταγωγής παιδιών που σκοτώθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, γερμανικά στρατεύματα διέταξαν το κλείσιμο του σχολείου και οι μαθητές μαζί με τους γονείς τους συνελήφθησαν και εστάλησαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην κεντρική Ευρώπη. Στις 27 Ιανουαρίου, το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, η Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου και το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς συνδιοργάνωσαν ημερίδα με τίτλο «Προσεγγίζοντας το Ολοκαύτωμα στο Σχολείο και το Μουσείο».

Ο επικεφαλής του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος Δαβίδ Σαλτιέλ χαιρέτισε την τροπολογία που εγκρίθηκε τον Μάρτιο και επιτρέπει σε όλους τους απογόνους αποβιωσάντων Ελλήνων Εβραίων, κυρίως επιζώντων του Ολοκαυτώματος, να υποβάλουν αίτηση για ιθαγένεια, ως «ηθική νίκη» και «ένα νέο βήμα εμπρός στην αναγνώριση της ιστορίας του Ολοκαυτώματος και των Ελλήνων Εβραίων». Η ΧΑ, το τέταρτο μεγαλύτερο κόμμα στο κοινοβούλιο, ψήφισε κατά της τροπολογίας.

Στις 21 Ιανουαρίου, ο βουλευτής της αντιπολίτευσης Αντώνης Γεωργιάδης δημοσίευσε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την ακόλουθη ανακοίνωση: «Στο παρελθόν είχα συνυπάρξει και ανεχτεί τις απόψεις ανθρώπων που έδειξαν ασέβεια στους Εβραίους συμπατριώτες μου και γι' αυτό τον λόγο αισθάνομαι την ανάγκη να ζητήσω συγνώμη από την Εβραϊκή κοινότητα. Ακόμα περισσότερο λυπάμαι που υποστήριξα και προώθησα το υβριστικό για τους Εβραίους βιβλίο του Κώστα Πλεύρη. Το ολοκαύτωμα του Εβραϊκού λαού αποτελεί το μεγαλύτερο αίσχος του

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

σύγχρονου πολιτισμού μας και μέσω της θυσίας του ισχυροποιήθηκε η δημοκρατία, ο αντιρατσισμός και η πίστη στην ισότητα και την ελευθερία των λαών».

Η Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων χρηματοδότησε τον Μάιο ετήσιο ταξίδι στο Άουσβιτς, επιμνημόσυνου χαρακτήρα, για 82 μαθητές λυκείου και 10 δασκάλους από σχολεία σε όλη τη χώρα. Οι μαθητές έλαβαν μέρος σε διαγωνισμό που διοργάνωσε το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, στον οποίο συμμετείχαν με την παραγωγή ενός βίντεο με θέμα «Το παιδί και το Ολοκαύτωμα». Τα σχολεία που συμμετείχαν ήταν από τις περιοχές της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, των Χανίων, της Αρκαδίας, της Αιτωλοακαρνανίας και της Ευρυτανίας.

Στις 22 Μαρτίου, ο Υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων εξέδωσε δήλωση που εξέφραζε τη λύπη του για τις ζημιές που προκλήθηκαν σε τέμενος ιστορικής σημασίας στη Θράκη από πυρκαγιά. Ο Υπουργός δεσμεύτηκε να λάβει μέτρα για την άμεση διερεύνηση των αιτιών της φωτιάς και για την αποκατάσταση του τεμένους. Παρόλο που δεν δημοσιοποιήθηκε καμία επίσημη έκθεση, οι πυροσβέστες στο σημείο δήλωσαν στον τοπικό Τύπο ότι η φωτιά προκλήθηκε πιθανότατα από την ηλεκτροσυγκόλληση κατά τη διάρκεια των έργων αποκατάστασης.

Το Διορθόδοξο Κέντρο της Εκκλησίας της Ελλάδος (ΔΚΕΕ) οργάνωσε πρόγραμμα κατάρτισης υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας που χρηματοδοτήθηκε από τη γερμανική κυβέρνηση με τίτλο «Γνωριμία και διδασκαλία του Ιουδαϊσμού μέσω της συνύπαρξης των χριστιανών και των Εβραίων στην Ελλάδα».

Στις 8 Σεπτεμβρίου, στον κήπο ενός πρώην γυμνασίου στη Θεσσαλονίκη και στη θέση του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, τοποθετήθηκε τιμητική πλακέτα για τη μνήμη των 40 εβραϊκής καταγωγής μαθητών που εστάλησαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης το 1943.

Στις 27 Σεπτεμβρίου, η Νομική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου, η Θεολογική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου και το Ινστιτούτο Θρησκευτικών Σπουδών του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης οργάνωσαν ένα συνέδριο με θέμα «Εκκλησία και Σύνταγμα: Το ζήτημα της αναθεώρησης». Οι συμμετέχοντες συζήτησαν τις σχέσεις της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας με το κράτος, καθώς και κατά πόσο η συνταγματική μεταρρύθμιση θα πρέπει να

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

περιλαμβάνει τη συνεχή αναφορά στον Ορθόδοξο Χριστιανισμό ως επίσημη και κυρίαρχη θρησκεία, εάν το κράτος θα πρέπει να συμμετέχει στα διοικητικά θέματα της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, εάν οι κρατικοί αξιωματούχοι πρέπει να διορίζουν ιερείς ή να καθορίζουν τον αριθμό τους, και τέλος εάν η Εκκλησία θα πρέπει να ασχολείται με πολιτικά ζητήματα στα οποία αντιτίθεται, όπως η καύση των νεκρών.

Από τις 19 έως τις 21 Οκτωβρίου, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, την Εβραϊκή κοινότητα στη Θεσσαλονίκη, το Κέντρο εις Μνήμη του Ολοκαυτώματος των Εβραίων στα Σκόπια και το Memorial de la Shoah στο Παρίσι, διοργάνωσε εκπαιδευτικό σεμινάριο για την διδασκαλία του Ολοκαυτώματος. Το σεμινάριο με τίτλο «Holocaust as a starting point: comparing and sharing» (Το Ολοκαύτωμα ως σημείο εκκίνησης) παρακολούθησαν 40 δάσκαλοι.

Στις 29 και 30 Οκτωβρίου, το Υπουργείο Εξωτερικών διοργάνωσε, για δεύτερη φορά, Διεθνή Σύνοδο Κορυφής για την προστασία των θρησκευτικών κοινοτήτων και πολιτισμών στη Μέση Ανατολή, η οποία φιλοξενήθηκε από τον Υπουργό Εξωτερικών, με τη συμμετοχή του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, αρκετούς μητροπολίτες της Ελλάδας, εκπροσώπους Εβραϊκών, Καθολικών και Προτεσταντικών κοινοτήτων από το εξωτερικό, καθώς και δύο Μουσουλμάνους μουφτήδες από τη Θράκη.

Ενότητα 3. Σεβασμός της Ελευθερίας του Θρησκευματος από την Κοινωνία

Σύνοψη: Τα περιστατικά αντισημιτικών και αντιμουσουλμανικών διακρίσεων και ρητορικής μίσους, συμπεριλαμβανομένων κάποιων που απευθύνονταν σε μετανάστες, συνεχίστηκαν. Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (ΔΚΠΡΒ) και το ΕΠΣΕ ανέφεραν διάφορα περιστατικά βανδαλισμού εναντίον της θρησκευτικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων των μνημείων του Ολοκαυτώματος και της Ελληνορθόδοξης εκκλησίας. Μάρτυρες του Ιεχωβά ανέφεραν περιστατικά κοινωνικών διακρίσεων ενώ κήρυτταν ή διένειμαν υλικό ενημερωτικού και θρησκευτικού περιεχομένου στο κοινό. Στις 23 Οκτωβρίου, εκατοντάδες διαδηλωτές, μεταξύ των οποίων μέλη συλλόγων γονέων και εκκλησιαστικών ενώσεων, θεολόγοι, κληρικοί, καλόγριες και

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

μοναχοί, συγκεντρώθηκαν έξω από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης σχετικά με το μάθημα των θρησκευτικών στα σχολεία. Οι διαμαρτυρόμενοι αντιτίθενται σε πέντε νέα κεφάλαια που αναφέρονται στον Ιουδαϊσμό και στο Ισλάμ.

Οι στατιστικές της αστυνομίας για το 2016, το πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος, κατέδειξαν 84 περιστατικά που ενδεχομένως οφείλονταν σε ρατσιστικά κίνητρα, από τα οποία 24 θεωρήθηκαν ότι σχετίζονταν με το θρήσκευμα του θύματος. Στις 28 Σεπτεμβρίου, το Υπουργείο Παιδείας δημοσίευσε έκθεση για τα περιστατικά εις βάρος χώρων θρησκευτικής σημασίας στην Ελλάδα το 2016. Σύμφωνα με την έκθεση, υπήρξαν 209 περιστατικά εις βάρος Χριστιανικών χώρων, όπως βανδαλισμοί, ληστείες και εμπρηστικές επιθέσεις. Το προηγούμενο έτος, το Υπουργείο κατέγραψε 147 τέτοια περιστατικά. Όλα είχαν στόχο τις Ελληνορθόδοξες εκκλησίες και τα Ελληνορθόδοξα κοιμητήρια, εκτός από ένα περιστατικό που αφορούσε στην Καθολική εκκλησία. Η έκθεση κατέγραψε επίσης πέντε περιστατικά βανδαλισμού Εβραϊκών χώρων και ένα περιστατικό βανδαλισμού Μουσουλμανικού χώρου.

Η σύνδεση του «Διεθνούς Σιωνισμού» με υποτιθέμενα σχέδια «εξισλαμισμού της χώρας», σχετιζόμενα με τη συνεχιζόμενη ανέγερση ενός επίσημου τεμένους στην Αθήνα, συνέχισε σε υπερεθνικιστικά ιστολόγια (blogs). Κατά τη διάρκεια διαμαρτυρίας στις 21 Μαΐου, ομάδα Ορθόδοξων Παλαιοημερολογιτών, η οποία εναντιώνεται στην ανέγερση του τεμένους, φώναξε αντισλαμικά και αντισιμιτικά συνθήματα όπως «Έξω το Ισλάμ» και «Αντισταθείτε στα σχέδια των Εβραίων Σιωνιστών που σας θέλουν υπηρέτες την παγκόσμια αυτοκρατορία του Αντίχριστου».

Στις 3 Μαΐου, το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ (Heinrich Böll), σε συνεργασία με την Έδρα Εβραϊκών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, παρουσίασε μια μελέτη για τον αντισιμιτισμό στην Ελλάδα. Η μελέτη έδειξε ότι, παρά το μικρό ποσοστό των Εβραίων στη χώρα (περίπου 0,05%), τα καταγεγραμμένα περιστατικά βανδαλισμού σε βάρος Εβραϊκών μνημείων και χώρων ήταν αναλογικά περισσότερα από τα αντίστοιχα περιστατικά βανδαλισμού που στρέφονταν κατά άλλων θρησκευτικών ομάδων. Σύμφωνα με τη μελέτη, περισσότεροι από έξι

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

στους 10 Έλληνες είχαν αντισημιτικές αντιλήψεις. Το 65% των ερωτηθέντων στο ερωτηματολόγιο της μελέτης «συμφώνησε» ή «συμφώνησε απόλυτα» με τις δηλώσεις «Οι Εβραίοι εκμεταλλεύονται το Ολοκαύτωμα για να έχουν καλύτερη αντιμετώπιση από διεθνή κέντρα αποφάσεων» και «Οι Ισραηλινοί συμπεριφέρονται στους Παλαιστίνιους όπως ακριβώς συμπεριφέρθηκαν οι Ναζί στους Εβραίους». Στην ερώτηση εάν «οι Εβραίοι έχουν πολύ μεγάλη δύναμη στον κόσμο των επιχειρήσεων», πάνω από το 92% των ερωτηθέντων «συμφώνησε» ή «συμφώνησε απόλυτα». Σύμφωνα με τα ευρήματα, το 64,3% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι το προτεινόμενο Μουσείο Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη θα πρέπει να ανεγερθεί με ιδιωτική χρηματοδότηση, ενώ το 72,1% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ένα μουσείο Ποντίων (Ελληνορώσων) προσφύγων θα πρέπει να ανεγερθεί με κρατική χρηματοδότηση. Η έρευνα έδειξε επίσης ότι ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων ήταν αδιάφορο ως προς στην ιδέα ενός Μουσείου Ολοκαυτώματος ενώ το 11,3% ήταν παντελώς αντίθετο. Ο δήμαρχος της Θεσσαλονίκης δήλωσε ότι ανησυχεί για τον τρόπο εξασφάλισης των μελλοντικών λειτουργικών δαπανών, λόγω της αδιαφορίας και της απόρριψης του έργου από την κοινωνία.

Μερικοί μητροπολίτες της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας έκαναν αντισημιτικές και αντιμουσουλμανικές δηλώσεις, καθώς και δηλώσεις εναντίον των Μαρτύρων του Ιεχωβά με δημόσιες επιστολές και προς τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ άλλοι δήλωσαν ότι ο Καθολικισμός ήταν αίρεση. Στις 15 Ιουνίου, σε επιστολή προς τον Μητροπολίτη Αργολίδας, ο Μητροπολίτης Γορτυνίας στην Πελοπόννησο ανέφερε ότι οι Ορθόδοξοι πιστοί πίστευαν ότι ο Καθολικισμός και ο Οικουμενισμός ήταν αιρέσεις και ότι οι Χριστιανοί θα πρέπει να παραμείνουν μακριά από τους Μάρτυρες του Ιεχωβά.

Το ΚΙΣ συνέχισε να εκφράζει ανησυχίες για αντισημιτικά σχόλια μερικών δημοσιογράφων στα μέσα ενημέρωσης και μερικών προεξαρχόντων της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας. Το ΚΙΣ εξέφρασε εκ νέου την ανησυχία του για πολιτικά σκίτσα και εικόνες στα μέσα ενημέρωσης που χλεύαζαν τις πολιτικές αντιπαραθέσεις, κάνοντας χρήση Εβραϊκών ιερών συμβόλων και συγκρίσεων με το Ολοκαύτωμα ή παραλληλισμό των «Εβραίων», των «Σιωνιστών» και των «Ναζί», εξισώνοντας τους «Εβραίους» με τους «Ναζί». Στις 16 Μαΐου, το ΚΙΣ κατήγγειλε τον δημοσιογράφο και σκιτσογράφο Στάθη (Σταυρόπουλο) για το άρθρο του στις 10 Μαΐου, το οποίο

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

δημοσιεύτηκε στην ειδησεογραφική ιστοσελίδα epikos.gr. Το άρθρο με τίτλο «Με μελάνη από αίμα» δήλωνε ότι είναι αδύνατο να επικρίνουμε το Ισραήλ, διότι αυτό θα ερμηνευόταν ως αντισημιτισμός. Το άρθρο περιείχε ένα σκίτσο που απεικόνιζε το Ισραήλ να σκοτώνει την ελεύθερη γνώμη.

Στις 12 Ιανουαρίου, ο παρουσιαστής της πρωινής εκπομπής του τηλεοπτικού σταθμού Alpha TV, δημοσιογράφος Δήμος Βερούκιος, δήλωσε: «Το παγκόσμιο χρήμα είναι συγκεντρωμένο σε τρεις πόλους: αυτοί διαφεντεύουν αυτή τη στιγμή τον πλανήτη. Ο ένας πόλος είναι οι τράπεζες, το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα. Μέσα απ' αυτό το τραπεζικό σύστημα, δύο είναι οι βασικοί πόλοι που παίζουν το παιχνίδι. Ο ένας είναι το Εβραϊκό λόμπυ, ισχυρό, ισχυρότατο στην Αμερική και όχι μόνον! Παντού στα μεγάλα ντίλς, θα συναντήσεις κι από πίσω κι έναν Εβραίο! Ή έναν μασόνο!»

Ακαδημαϊκοί, ακτιβιστές και δημοσιογράφοι αναφέρθηκαν στη συνέχιση της άσκησης σημαντικής κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής επιρροής από πλευράς της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας. Ορισμένα μέλη μη Ορθόδοξων θρησκευτικών ομάδων ανέφεραν ότι υπέστησαν κοινωνικές διακρίσεις, ακόμα και ότι τούς ειπώθηκε από Ορθόδοξους πιστούς ότι ήταν «αιρετικοί» ή ότι «δεν ήταν πραγματικοί Έλληνες». Μάρτυρες του Ιεχωβά ανέφεραν περιστατικά κοινωνικών διακρίσεων ενώ κήρυτταν ή διένειμαν υλικό ενημερωτικού και θρησκευτικού περιεχομένου στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις. Σε πέντε ξεχωριστές περιπτώσεις, ο αποκηρυγμένος Παλαισημερολογίτης μοναχός, πατέρας Κλεομένης, επιτέθηκε και κατέστρεψε εντελώς σημεία πληροφόρησης των Μαρτύρων του Ιεχωβά. Οι συνεργάτες του Κλεομένη βιντεοσκοπήσαν τα περιστατικά για μεταγενέστερη ανάρτηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι Μάρτυρες του Ιεχωβά ζήτησαν την παρέμβαση της αστυνομίας. Οι κατηγορίες εκκρεμούσαν αλλά μέχρι το τέλος του έτους δεν είχε γίνει καμία ακροαματική διαδικασία.

Στις 30 Μαρτίου, το ΚΙΣ ανέφερε βανδαλισμό του Μνημείου του Ολοκαυτώματος στην Άρτα της Δυτικής Ελλάδας, σημειώνοντας ότι το περιστατικό συνέβη «λίγες μέρες μετά τις εκδηλώσεις μνήμης που διοργάνωσε ο Δήμος Άρτας για την απέλαση και την εξολόθρευση των Εβραίων της πόλης στα στρατόπεδα συγκέντρωσης των Ναζί».

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Στις 27 Ιουνίου, μια αναρχική ομάδα που ονομάζεται «Πυρήνες FAI-IRF» έβαλε φωτιά στην εκκλησία του Αγίου Βασιλείου στην κεντρική Αθήνα. Στη δήλωσή της με την οποία ανέλαβε την ευθύνη, η ομάδα ανέφερε «τον σεξισμό που αναπαράγει η Εκκλησία, την αντίθεση της Εκκλησίας στην ομοφυλοφιλία και το γεγονός ότι ο Χριστιανισμός θεωρεί την σωματική ηδονή και τη σεξουαλικότητα ως ανίερη» ως λόγους της επίθεσης. Η ομάδα επίσης δήλωσε ότι «επέλεξε σκόπιμα τον συγκεκριμένο στόχο ως μια ακόμη επιχείρηση με πολύ καλές απολαβές, καθώς η Εκκλησία κατέχει εκτάσεις γης και αφορολόγητο πλούτο που καλύπτεται από φιλανθρωπίες για να προάγει το κατά τα αλλά ανθρωπιστικό της προφίλ». Στις 3 Αυγούστου, αναρχικοί έριξαν μπουγιά στους εξωτερικούς τοίχους της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου και έσπασαν τα παράθυρα της εκκλησίας της Ζωοδόχου Πηγής που βρισκόταν κοντά. Δεν υπήρξε κυβερνητική αντίδραση σε κανένα από αυτά τα περιστατικά. Το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, η Νέα Δημοκρατία, εξέδωσε δήλωση κατηγορώντας την κυβέρνηση για επιείκεια απέναντι τους αναρχικούς.

Στις 7 Ιουλίου, ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δήλωσαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ότι άγνωστοι δράστες προέβησαν σε βανδαλισμό του μνημείου του Ολοκαυτώματος στην Αθήνα, γράφοντας με μαρκαδόρο «Γεια, το όνομά μου είναι θάνατος!». Επίσης, στις 11 Ιουλίου, η αστυνομία ανακοίνωσε τη σύλληψη τεσσάρων ανδρών με την κατηγορία ότι έσπασαν τη μαρμάρινη πρόσοψη του μνημείου του Ολοκαυτώματος στην Καβάλα, στη Βόρεια Ελλάδα στις 30 Μαρτίου. Στις 5 Απριλίου, η πόλη της Καβάλας αποκατέστησε το Μνημείο. Η πόλη της Καβάλας, αξιωματούχοι της κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένου του Υπουργείου Εξωτερικών, και διάφορα πολιτικά κόμματα καταδίκασαν την επίθεση.

Στις 15 Σεπτεμβρίου, τα μέσα ενημέρωσης δημοσίευσαν την αίτηση που υπέβαλε ένας γονέας στη Μυτιλήνη της Λέσβου, ζητώντας το παιδί του να απαλλαγεί από τη διδασκαλία συγκεκριμένων κεφαλαίων του αναδιαρθρωμένου μαθήματος των θρησκευτικών στο επίσημο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ο γονέας ανέφερε πέντε κεφάλαια σχετικά με τον Ιουδαϊσμό και το Ισλάμ, δηλώνοντας ότι το περιεχόμενο «δεν ταιριάζει με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις της οικογένειάς του» και ότι αντιτίθεται στη διδασκαλία «προσευχών από άλλες θρησκευτικές παραδόσεις» στο παιδί του. Σύμφωνα με τα μέσα ενημέρωσης, αρκετοί γονείς σε άλλα σχολεία υπέβαλαν παρόμοιες

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

αιτήσεις και επέστρεψαν το νέο φάκελο του μαθήματος και το βιβλίο στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ως «απαράδεκτα». Στις 23 Οκτωβρίου, εκατοντάδες διαδηλωτές, μεταξύ των οποίων μέλη συλλόγων γονέων και εκκλησιαστικών ενώσεων, θεολόγοι, κληρικοί, καλόγριες και μοναχοί, συγκεντρώθηκαν έξω από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στον νέο τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος των θρησκευτικών, υποστηρίζοντας ότι ήταν αντισυνταγματικός, ανορθόδοξος και αντιπαιδαγωγικός.

Στις 24 Σεπτεμβρίου, βάνδαλοι βεβήλωσαν μια μεγάλη αφίσα που διαφήμιζε ένα πολιτιστικό δρώμενο στη Θεσσαλονίκη με τίτλο «Κοινοί Ιεροί Τόποι» και το οποίο έφερε τα σύμβολα του Άστρου του Δαβίδ, της μουσουλμανικής ημισελήνου και του χριστιανικού σταυρού. Το πανό ήταν ζωγραφισμένο με σπρέι με το σύνθημα «Έξω οι Εβραίοι» και το Άστρο του Δαβίδ ήταν σκισμένο στη μέση. Ο δράστης δεν εντοπίστηκε μέχρι το τέλος του έτους.

Την 1η Δεκεμβρίου, άγνωστοι βάνδαλοι αφαίρεσαν τις δύο μεταλλικές πλάκες στο Μνημείο του Ολοκαυτώματος της Αθήνας. Ο Γενικός Γραμματέας Θρησκευμάτων και ο δήμος Αθηναίων «καταδίκασαν έντονα την επίθεση». Ο δήμος Αθηναίων είπε ότι θα συμβάλει στην αποκατάσταση του Μνημείου.

Ενότητα 4. Πολιτική και εμπλοκή της κυβέρνησης των ΗΠΑ

Ο Πρέσβης, αξιωματούχοι που επισκέφθηκαν τη χώρα και εκπρόσωποι της πρεσβείας και του προξενείου συναντήθηκαν με αξιωματούχους και εκπροσώπους του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, συμπεριλαμβανομένων του Υπουργού Παιδείας και του Γενικού Γραμματέα Θρησκευμάτων. Συζήτησαν σχετικά με την πρόσβαση των μειονοτικών κοινοτήτων στη διαδικασία σύστασης ευκτήριων οίκων και τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες που επηρεάζουν τη Μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη και τους μετανάστες. Οι αξιωματούχοι των ΗΠΑ εξέφρασαν ανησυχίες για αντισημιτικές και αντιμουσουλμανικές πράξεις και ρητορικές.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Στις 7 Σεπτεμβρίου, η Γενική Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη επισκέφθηκε ένα νέο κέντρο υποδοχής των προσφύγων Γιαζίντι Κούρδων στις Σέρρες, στο οποίο η κυβέρνηση διαχώρισε τους Γιαζίντι από άλλες ομάδες προσφύγων για την προστασία τους.

Οι αξιωματούχοι της πρεσβείας συναντήθηκαν με θρησκευτικούς ηγέτες, μεταξύ των οποίων ο Αρχιεπίσκοπος και άλλοι εκπρόσωποι της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, καθώς και μέλη από τις κοινότητες των Καθολικών, των Μουσουλμάνων, των Εβραίων, των Μπαχάι, των Μορμόνων και των Μαρτύρων του Ιεχωβά για την προώθηση του διαθρησκειακού διαλόγου, της θρησκευτικής ανοχής και της διαφορετικότητας, καθώς και να εκφράσουν την ανησυχία τους για τις αντισημιτικές και αντιμουσουλμανικές πράξεις και τις ρητορικές. Μέσα από αυτές τις συναντήσεις, η πρεσβεία παρακολούθησε την δυνατότητα των θρησκευτικών μειονοτικών ομάδων να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους δικαιώματα και την έκταση των κοινωνικών διακρίσεων κατά των εντόπιων θρησκευτικών μειονοτήτων και των νεοαφιχθέντων προσφύγων από θρησκευτικές μειονότητες. Η πρεσβεία χρηματοδότησε δύο συμμετέχοντες σε ένα αμερικανικό κυβερνητικό πρόγραμμα ανταλλαγών σχετικά με την ενσωμάτωση και την ανοχή των μεταναστευτικών μειονοτήτων. Η πρεσβεία προώθησε επίσης τη θρησκευτική ανοχή μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, χρησιμοποιώντας αρκετές πλατφόρμες προκειμένου να προωθήσει τις παρατηρήσεις του Πρέσβη στη Διάσκεψη για τον Θρησκευτικό Πλουραλισμό και την Ειρηνική Συνύπαρξη στη Μέση Ανατολή, στην οποία τόνισε την ανοχή, τον πολιτιστικό και θρησκευτικό πλουραλισμό και την ειρηνική συνύπαρξη.

Ο Πρέσβης συναντήθηκε με εκπροσώπους της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, όπως ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ανθιμος, ο Μητροπολίτης Αλεξανδρουπόλεως Ανθιμος, ο Μητροπολίτης Μυτιλήνης Ιάκωβος, ο Μητροπολίτης Χίου Μάρκος, ο Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος και ο Αναπληρωτής Μητροπολίτης Ρόδου Ιωάννης. Σε όλες τις συναντήσεις με θρησκευτικούς ηγέτες και άλλα μέλη των κοινοτήτων, ο Πρέσβης συζήτησε τον ρόλο της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας στην κάλυψη των αναγκών 49.000 αιτούντων άσυλο, κυρίως από χώρες όπου η πλειοψηφία είναι Μουσουλμάνοι, και οι οποίοι παρέμεναν στην Ελλάδα. Ο Πρέσβης συζήτησε επίσης με τους Ελληνορθόδοξους ηγέτες τη σημασία της θρησκευτικής ανοχής και του διαλόγου.

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

Τον Μάρτιο, αξιωματούχος της πρεσβείας συναντήθηκε με τους ηγέτες της Ελληνορθόδοξης και της Καθολικής Εκκλησίας στη Σύρο προκειμένου να τονίσει τη σημασία του διαθρησκευτικού διαλόγου και της θρησκευτικής ανοχής. Στις 17 Αυγούστου, ο Πρέσβης συναντήθηκε χωριστά με τον τοπικό Ορθόδοξο Μητροπολίτη και τον πρώην Ρωμαιοκαθολικό Επίσκοπο στη Σύρο, συζητώντας τα θέματα της ειρηνικής συνύπαρξης και της αμοιβαίας αποδοχής των κοινοτήτων.

Στις 10 Ιουλίου, ο Πρέσβης έκανε την εναρκτήρια ομιλία για το Ολοκαύτωμα στην Ελλάδα παρουσία 39 καθηγητών δημοσίων σχολείων σε σεμινάριο με θέμα τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος. Στις παρατηρήσεις του υπογράμμισε τη σημασία της ανοχής. Το σεμινάριο διοργανώθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, σε συνεργασία με το ίδρυμα «The Olga Lengyel Institute for Holocaust Studies and Human Rights» (TOLI).

Ο Πρέσβης συναντήθηκε επίσης με εκπροσώπους των Εβραϊκών κοινοτήτων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και με τον πρόεδρο και επιμελητή του Εβραϊκού Μουσείου στην Αθήνα προκειμένου να συζητήσει τη διατήρηση της Εβραϊκής ιστορίας στην Ελλάδα, την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και άλλες ανησυχίες της κοινότητας. Στις 27 Ιανουαρίου, ο Πρέσβης κατέθεσε στεφάνι στο Μνημείο του Ολοκαυτώματος στην Αθήνα προς τιμήν της Ημέρας Μνήμης ύ των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων Ολοκαυτώματος.

Η Γενική Πρόξενος της Θεσσαλονίκης συμμετείχε σε τελετές μνήμης του Ολοκαυτώματος στη Λάρισα, στην κατάθεση στεφάνου στο χωριό Χορτιάτης, στην Εθνική Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη, στην πορεία μνήμης για τα θύματα του Ολοκαυτώματος στην Θεσσαλονίκη και σε μια εκδήλωση για την Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος στη Συναγωγή Θεσσαλονίκης. Στις 24 Απριλίου, η Γενική Πρόξενος της Θεσσαλονίκης και το προσωπικό της ενημέρωσαν μέλη της Εβραϊκής κοινότητας και άλλα άτομα για τη δολοφονία του Ντέιβιντ Τιάνο (David Tiano), Έλληνα υπαλλήλου του Προξενείου, από τους Ναζί και την ανάγκη να μην ξεχαστεί ποτέ το Ολοκαύτωμα. Η ίδια επισήμανε τη σημασία του νέου Μνημείου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ολοκαυτώματος που θα θεμελιωθεί το 2018. Τον Ιούνιο, η Γενική Πρόξενος της Θεσσαλονίκης παρευρέθηκε σε δείπνο

ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση για τις Θρησκευτικές Ελευθερίες στον Κόσμο για το 2017 από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ • Γραφείο για τη Δημοκρατία, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εργασία

προς τιμήν του γηραιότερου εν ζωή Εβραίου στη Θεσσαλονίκη, του Χάιντς Κούνιο (Heinz Kounio), ο οποίος επιβίωσε των στρατοπέδων συγκέντρωσης.

Τον Σεπτέμβριο, η Γενική Πρόξενος της Θεσσαλονίκης συμμετείχε σε μια συζήτηση στο πλαίσιο μιας έκθεσης, η οποία ανέδειξε μεικτές θρησκευτικές κοινότητες που συνυπήρχαν στο διάβα της ιστορίας. Στις παρατηρήσεις της, η Γενική Πρόξενος υπογράμμισε τη σημασία του κοινωνικού σεβασμού της ελευθερίας της λατρείας.

Στις 30 Οκτωβρίου, ο Πρέσβης προλόγισε ένα βιντεοσκοπημένο μήνυμα από τον ειδικό σύμβουλο των ΗΠΑ για τις Θρησκευτικές Μειονότητες στην Εγγύς Ανατολή και τη Νότια/Κεντρική Ασία κατά τη δεύτερη Διεθνή Διάσκεψη των Αθηνών για τον Θρησκευτικό και Πολιτιστικό Πλουραλισμό και την Ειρηνική Συνύπαρξη στη Μέση Ανατολή. Στην εισαγωγή του, ο Πρέσβης τόνισε τον ρόλο που διαδραματίζει η ελευθερία του θρησκεύματος στην καταπολέμηση της αστάθειας, των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του θρησκευτικού εξτρεμισμού. Οι βιντεοσκοπημένες παρατηρήσεις του ειδικού συμβούλου αφορούσαν επίσης στη σημασία της προστασίας της θρησκευτικής πολυμορφίας.